

ऊस पिकासाठी एकात्मीक खत व्यवस्थापन

ऊस अतिखादाड असे पिक आहे. सत्तर टन ऊस जमिनीतून ५० ते ११० किलो नत्र, १८० ते ३००० किलो स्फुरद, ६० ते १९० किलो पालाश तसेच ७० ते ८० किलो कॅल्शियम (चुना) घेते. त्यामुळेच या पिकाचे पोषण हे उत्तमरित्या होणे आवश्यक आहे. सद्यपरिस्थितीत फक्त १० टक्केच ऊसाचे पोषण हे उत्तम प्रकारे होते.

ऊसासाठी एकात्मीक खत व्यवस्थापन:-

ऊस हे दिर्घ मुदतीचे पिक असल्यामुळे त्याची उत्पादन क्षमता इतर पिकापेक्षा जास्त असते. तसेच या पिकाला पोषक अन्नद्रव्याची गरजही जास्त आहे. महाराष्ट्रातील जमिन व हमावान ऊस चांगले पोषक असून सुद्धा ऊसाचे उत्पादन दिवसेंदिवस घटत आहे. त्याचे प्रमुख कारण म्हणजे ऊसासाठी एकात्मीक खतांचा अभाव होय. त्यासाठी १) रासायनिक खतांबरोबरच सेंद्रीय खताचा वापर २) रासायनिक खतांचा संतुलित वापर ३) पिकवाढीच्या अवस्थेनुसार रासायनिक खताचा वापर ४) रासायनिक खते देण्याची पध्दती ५) जैविक खताचा वापर या गोष्टींचा योग्य अवलंब करावा.

सेंद्रीय खताचा वापर:-

सेंद्रीय खतामुळे जमिनीच्या कार्याक, रासायनिक आणि जैविक गुणधर्मात वाढ होते. जमिनीतील सुख्म जिवाणूंची वाढ होवून रासायनिक खतांची उपलब्धता वाढते. ऊस लावण्यापूर्वी हिरवळीची पिके उदा. ताग, धेंचा ही पिके घ्यावीत. पूर्व हंगामी ऊसाची लागवड सोयाबीनचे पिक घेतल्यानंतर करावी. शेत नांगरीणीच्या वेळी १० टन आणि ऊस लावणीचे वेळी सरीतून १० ते १५ टन हेक्टरी शेणखत अथवा कंपोष्ट खत वापरावे. ऊसास हेक्टरी ५ टन गांडूळ खत वापरावे. तसेच इतर पर्याय उदा. प्रेसमड, कॉंबडाखत, गोबरगॅस स्लरी इत्यादीचा वापर करावा.

जैविक खतांचा वापर:-

जैविक खतांमध्ये ऊसाच्या बेण्याला अॅझोटोबॅक्टर, अॅझोस्फेरिलीयम व स्फुरद विरघळणारे जिवाणू प्रत्येकी १.२५ किलो १०० लिटर पाण्यात मिसळून या द्रावणात बेणे ५ मिनीटे बुडवून लागवड करावी. तसेच ट्रायकोडर्मा, पी.जी.पी.आर. सारख्या जिवाणूद्वारा बुरशीजन्य पिकाचे संरक्षण केले जाते. पी.जी.पी.आर. हे जिवाणू लोहाची उपलब्धता सुद्धा वाढवतात. सेंद्रीय व जैविक खतामुळे जमिनीचा पोत सुधारतो. बायोमिलसारख्या सेंद्रीय जिवाणूयुक्त खतामुळे रासायनिक खतात बचत व उत्पादनात वाढ व साखरेचा उतारा वाढतो.

ऊसासाठी अंगामनिहाय खत देण्याचे वेळापत्रक (किलो/ हेक्टर)

अ. क्र.	खत मात्रा देण्याची वेळ	पूर्व हंगामी			सुरु/ खोडवा		
		नत्र	स्फुरद	पालाश	नत्र	स्फुरद	पालाश
१	लावण्याची वेळ	३०	८५	८५	२५	११५	११५
२	लावणी नंतर ६ते८ आठवड्यांनी	१२०	--	--	१००	--	--
३	लावणी नंतर १२ ते १६ आठवड्यांनी	३०	--	--	२५	--	--
४	मोठ्या बांधणीच्या वेळी	१२०	८५	८५	१००	--	--
	एकुण	३००	१७०	१७०	२५०	११५	११५

ऊसाची उत्तम उगवण होणे आणि मुळ्या फुटण्यासाठी स्फुरद आणि पालाशची गरज असते म्हणून ऊस लावणीचे वेळी १० टक्के नत्र व ५० टक्के स्फुरद आणि पालाश द्यावे. ऊसाला फुटवा फुटतांना नत्राची गरज कमी म्हणून फक्त १० टक्के नत्र द्यावे. ऊस बांधणीचे वेळी ऊसाची जोमदार वाढ सुरु होते. म्हणून ८० टक्के नत्र द्यावे. पूर्व हंगामी ऊसासाठी ५० टक्के स्फुरद आणि पालाशची मात्रा देवून मोठी बांधणी करावी.

सुक्ष्म अन्नद्रव्यांचा वापर:-

ज्या जमिनीत लोट, जस्त, मॅग्नीज आणि बोरॉनची कमतरता आहे तेथे २५ किलो हिराकस, २० किलो झिंक सल्फेट, १० किलो मॅग्नीज सल्फेट आणि ५ किलो बोरॅक्स प्रति हेक्टरी द्यावे. चांगले कुजलेले शेणखत/ कंपोष्ट बरोबर सुक्ष्म अन्नद्रव्य द्यावीत. अधिक माहिती करीता संपर्क:-

प्रा. राजेश भालेराव (कृषी विद्या)

कृ.वि. कें. तोंडापूर,

ता.कळमनुरी जि. हिंगोली.

४३१७०१ फोन ०२५५-२४८३९३

मो. नं. (९८५०३८३३२१)

सुधारीत सुर्यफुल लागवड तंत्रज्ञान

शेतकरी बंधुनी सुधारित सुर्यफुल लागवड तंत्रज्ञानाचा अवलंब पुढील प्रमाणे करावा.

जमिन:-

सुर्यफुल लागवडी करीता योग्य निचरा होणरी, मध्यम ते भारी जमिन निवडावी.

पूर्व मशागत:-

पूर्व मशागतीच्या कामांमध्ये एक नांगरणी व वखरांच्या तीन पाळ्यांचा समावेश करावा.

पेरणीची वेळ:-

सुर्यफुलाची लागवड तिनही हंगामात केली जाते. खरिप सुर्यफुल लागवड जून ते जुलै, रब्बी सुर्यफुल लागवड ऑक्टोबर पहिला पंधरवाडा तसेच उन्हाळी सुर्यफुल लागवड फेब्रुवारी पहिला पंधरवाडा या कालावधीत करावी.

लागणारे बियाने (कि./हे.):-

संकरित वाणांकरिता ५ कि. आणि सरळ वाणांसाठी १० किलो.

पेरणीचे अंतर (से.मी.)

संकरित वाणांसाठी ६० X ३० से.मी. तसेच सुधारीत वाणांसाठी ४५X१५ से.मी. पेरणी अंतर राखावे.

रासायनीक खते (कि./हे.):-

पेरतांना ६०:३०:३० पैकी अर्धे नत्र, पुर्ण स्फुरद व पालाश संपूर्ण मात्रा पेरणीच्या वेळी द्यावे. पेरणीनंतर ३० दिवसांनी ३० किलो नत्र द्यावे.

आंतर मशागत:-

दोन कोळपण्या तसेच एक-दोन खुरपण्या इत्यादी कामे करावीत.

पीक पध्दती व विशेष माहिती:-

सुर्यफुलाचे योग्य परागीकरण होण्यासाठी फुलावर गुळाचे द्रावण शिंपडावे आणि हात फिरविण्याची प्रक्रिया करावी.

सुर्यफुल पिकातील एकात्मिक तण व्यवस्थापन:-

अ.क्र.	तणनाशक	हेक्टरी मात्रा (कि./लि.)	पाण्याचे प्रमाण (लि./हे.)	फवारा करण्याची वेळ	फवारणीनंतर निंदणी आणि कोळपणीची वेळ (आठवडे)	आवश्यक काळजी
०१	बासालीन	दोन	१०००	पेरणीपूर्वी फवारून वखराने जमिनीत मिसळावे.	०५	फुट पंप अथवा नॅपसॅक पंप वापरावा.
०२	गोल	४२५ मि.लि.	१०००	पेरणीनंतर परंतु बियाणे उगारवण्यापूर्वी	०५	नोझल डब्ल्यू एक एन.४० क्रमांकाचे किंवा फ्लॅटजेट असावे.तणनाशक फवारण्यापूर्वी आणि नंतर पंप साबणाच्या पाण्याने ३-४ वेळ धुवावा

पीक संरक्षण व रोग व्यवस्थापन:-

बुरशी नाशकाची भुकटी (पावडर) बियाण्यास चोळणे- केवडा इ. रोगांसाठी ४ ग्रॅम मेटालॅक्झील कम्पाऊंड किंवा २ ग्रॅम थारम किंवा २ ग्रॅम बावीस्टीन तसेच शॅडमर (नेक्रोसिस) या रोगांसाठी ५ ग्रॅम गारुचो (७० डब्ल्यू एस) प्रतिकिलो बियाण्यास चोळावे.

पिकांवरील रोग व त्यावरील औषधी उपचार:-

सुर्यफुल पिकांवर येणाऱ्या रोगांचे व्यवस्थापन पुढील प्रमाणे करावेत.

रोग	औषध आणि मुळ घटकाची तिव्रता	लागणारे औषध+ पाणी (प्रती हेक्अरी)
पानावरील अरगट	डायथेन एम ४५	१२५० ग्रॅम + ५०० लि. पाणी
स्नोरियाचे पिठक	डायथेन झेड ७८	१२५० ग्रॅम + ५०० लि. पाणी
तांबेरा	डायथेन एम ४५	१२५० ग्रॅम + ५०० लि. पाणी
केवडा	व्हीटा व्हेक्स शक्यतो रोग प्रतिबंधक जात वापरावी.	२५० ग्रॅम+ ५०० लि. पाणी (एल एस एच १ व ३)

किडा नियंत्रण:-

अ.क्र.	किडीचे नांव	किडीची ओळख व नुकसानीचा प्रकार	बंदोबस्त/ उपाय
०१	घाटे अळी	घाटे अटी हिरवी किंवा बदामी रंगाची असते.	एन्डोसल्फान ३५ ई.सी. ७०० मि.ली. ५०० लि./ हेक्टर पाण्यात मिसळून वापरावे

०२	हिरवी उंट अळी तंबाखुची अळी	अळीच्या अंगावर दोन पांढरे पट्टे असून तोंड निमूळते असते, अळी पाने खाते.	क्विनॉलफॉस २५ ईसी १ लिटर ५०० लि. पाण्यातून प्रति हेक्टरी फवारावे. एन्डोसल्फान भुकटी ४% २० कि. हे. धुरकावी.
०३	केसाळी अळी	अंगावर भरपूर केस, अळ्या पानातील हरिद्रव्य खातात.	अळ्या पानासहीत गोळा करून त्यांचा नाश करावा.
०४	तुडतुडे	रंगाने हिरवे असून पानातील रस शोषण करतात.	मोनोक्वोटोफॉस ३६% प्रवाही ७०० मि.ली. ५०० लिटर पाण्यातून फवारावे. लिबोळी अर्क (५%) १० दिवसाच्या अंतराने दोन फवारण्या कराव्यात. पोंगामीया आणि मडआ तेल ३% फवारणी करावी.
०५	पांढरी माशी	सुक्ष्म आकाराच्या पांढऱ्या माशा पानाच्या खालच्या बाजूस राहून रस शोषण करतात.	असीफेट ७५ डब्ल्यू पी ७ ग्रॅम पावडर १० लि. पाण्यातून फवारावी.
०६	शेंडेमर	शेंडेमर विषाणू पसरविणाऱ्या फुल किडीमुळे होते.	मिथील डिमेटॉन २५ ईसी (०.०६%) २४ मि.ली. १० लि. पाण्यात मिसळून पेरणीनंतर १५,३० व ४५ दिवसांनी फवारावे.

सुर्यफुल वाणांची ओळख:-

आपल्या भागासाठी मरावाडा कृषी विद्यापिठाने खालील वाणांची शिफारस केलेली आहे.

अ.क्र.	वाण	कालावधी (दिवस)	उत्पादन (क्वि./ हे.)	वैशिष्ट्ये/ तपशील
अ)	सरळवाण			
	मॉडन	८०	१०-१२ (७-८ जिरायत)	लवकर परिपक्व होणारा. अधिक उत्पादन देणारा. बुटकी, तिन्ही हंगामासाठी योग्य.
	इ.सी. ६८१४१४	९५	१२-१४	लवकर किंवा उशिरा पेरणीस योग्य.
	एस.एस. ५६	८५	०९-१०	अधिक उत्पादकता, रोग व किडीस प्रतिकारक.
	एल.एस.११ (सिध्देश्वर)	८५	१२-१४	लवकर परिपक्व होणारा व केवडा रोगास कमी बळी पडणारा वर्ष १९९९-भा.कृ.वि.
	एस.सी.एच.३५	९५		केवडा रोगास प्रतिकारक. तेलाचे प्रमाण ३५% वर्ष २००३
ब)	संकरित वाण			
	बी.एस.एच.१	९०-९५	१२-१५	अधिक उत्पादन देणारा व केवडा या रोगास प्रतिकारक
	के.बी.एस.एच.१	९०-९५	१५-१८	अधिक उत्पादन क्षमता
	एस.सी.एच.३५	९०-९५	१६-१८	अधिक उत्पादन क्षमता, केवडा रोगास प्रतिकारक व शेंडे मर रोगास कमी बळी पडणारा.

सुर्यफुलाच्या अधिक उत्पादनासाठी व सुधारित लागवड तंत्रज्ञाना विषयी शास्त्रीय माहिती हवी असल्यास शेतकरी बंधुनरो अधिक माहितीकरीता येथे संपर्क साधावा.

प्रा. राजेश भालेराव (कृषी विद्या)
कृ.वि. कें. तोंडापूर,
ता.कळमनुरी जि. हिंगोली.
४३१७०१ फोन ०२५५-२४८३९३
मो. नं. (९८५०३८३३२१)

प्रस्तावना :

आज सगळीकडे उत्पादनवाढीची स्पर्धा असून, आज बाजारात विविध पिकांचे स्थानिक, सुधारित आणि आता संकरित वाणदेखील उपलब्ध आहेत; परंतु अजूनही शेतकरी वर्ग पारंपारिक बियाण्यांचा वापर लागवडीसाठी करतो आणि शेवटी उत्पादन हे कमीच मिळते. हे उत्पादन वाढविण्याचा कमी खर्चाचा चांगला पर्याय म्हणजे सरळ/ सुधारित वाणांचा वापर.

सुधारित वाण म्हणजे काय?

सुधारित वाण म्हणजे शेतकऱ्यांच्या गरजा लक्षात घेऊन म्हणजे स्थानिक वाणापेक्षा अधिक उत्पादन, तेथील वातावरणात देशील उत्पादनक्षम, कीड, रोगप्रतिकारक, अवर्षणातही हमखास देण्याची क्षमता असलेले वाण.

सुधारित वाण तयार करताना चांगले उत्पादन देणारे वाण निवडून, त्यांच्या संशोधन केंद्रावर, शेतकऱ्यांच्या शेतावर अश विविध ठिकाणी वेगवेगळ्या चाचण्या घेऊन, दोन वाणांतील उपयुक्त गुणधर्म संकर करून निवडपध्दतीने सुधारित वाण तयार केले जातात. कांही वेळा गॅमा किरण वापरून किंवा रासायनिक पध्दतीने जनुकीय बदल करून सुधारित वाणांची निर्मिती केली जाते.

हे वाण पारंपारिक बियाण्यातील चांगल्या गुणधर्मांशी मिळते- जुळते असतातच. सुधारित वाणांची निर्मिती ही त्या भागाचा विचार करूनच केली असल्याने शेतकऱ्यांच्या गरजेनुसार एकाच पिकांचे वअण कालावधीनुसार, हंगामानुसार, रोग, कीड प्रतिकारकतेनुसार उपलब्ध करून देता येतात. त्यामुळे शेतकऱ्यांनाही योग्य ते खात्रीशीर बियाने उपलब्ध होते. त्याच बरोबरीने या बियाण्यांचा महत्वाचा फायदा असा की, लागवडीनंतर तेच बियाने ४ ते ५ वर्षांपर्यंत वापरता येते आणि पारंपारिक बियाण्यापेक्षा याची उत्पादनक्षमताही टिकून राहते. या उलट संकरित वाण हे दरवर्षी बदलावे लागतेच, तसेच त्यांनी बाजारातील किंमतही जास्त असल्यामुळे बहुसंख्य शेतकऱ्यांना संकरित वाणांची लागवड आजही शक्य नाही. त्यापेक्षा कमी खर्चाचे, चांगले उत्पादन देणारे आणि अवर्षणग्रस्त परिस्थितीतही चांगले उत्पादन देणारे सुधारीत वाण नेहमीच फायदेशीर ठरणारे आहेत.

दुसरे म्हणजे लोकांच्या गरजा लक्षात घेऊनच याची निर्मिती करण्यात आली असल्याने पिकांचा लागवडीचा कालावधी, उपलब्ध जमीन, पाणी यांचे नियोजन करून शेतकरी लागवड करू शकतो. उदाहरण घ्यायचे झाले तर तुर पिकाची लागवड करताना त्याचा कालावधी लक्षात घेऊन शेतकरी त्याला योग्य असणाऱ्या सुधारीत जातीची लागवड करू शकते. चार महिन्यातच पिक उत्पादन घ्याचे असेल तर तो आय.सी.पी.एल. ८७ हा वाण निवडू शकतो. समजा साडेचार महिन्यांच्या कालावधीसाठी ए.के.टी. ८८११ पाच महिन्यांसाठी व्ही.एस.एम.आर.७३६ हे वाण निवडता येतात. हे वाण वेगवेगळ्या विभागाच्या गरजा, लागवड हंगाम, किड, रोगप्रतिकारता लक्षात घेऊन तयार केली असल्याने त्या प्रकारे हे सुधारित वाण शेतकरी वर्ग लागडीसाठी वापरू शकतो.

त्याच बरोबरीने आर्थिक दृष्ट्याही संकरित वाणापेक्षाही सुधारित वाण लागवडीसाठी सामान्य शेतकऱ्याला देखील परवडतात कारण संकरित वाणांच्या किंमती जास्त असल्याने कांही वेळा शेतकऱ्यांना त्यांची खरेदी आर्थिक दृष्टी परवडत नाही. संकरित वाणाबद्दल कांही गैरसमजही असल्याने शेतकरी वर्ग त्यांच्या वापरकाडे वळत नाहीत. त्याऐवजी सुधारित वाणांच्या बियाण्यांच्या दर सामान्य शेतकऱ्यांच्या आवाक्यातील आहे. दर्जेदार आणि अधिक उत्पादन क्षमता सुधारित वाणात असल्याने लागवडीतून आर्थिक फायदाही शेतकऱ्याला मिळतो.

त्याच बरोबर न्युक्लियस, ब्रीडर सिड संशोधन केंद्राकडून घेऊन शेतकऱ्यांना सुधारित वाणाची बियाने निर्मिती करणे देखील शक्य आहे. भावी काळातील शेतकऱ्यांची सुधारीत वाणांची मागणी लक्षात घेता हा बियाने निर्मितीचा व्यवसाय फायदेशीर ठरू शकतो.

आज ही निवड पध्दतीने तयार केलेल्या सुधारित जाती चांगले उत्पादन देत आहेत. हेच सातत्य टिकून ठेवण्यासाठी शेतकऱ्यांनी चार ते पाच वर्षांनी बियाने बदल्याची गरज आहे. आज शेतकरी पारंपारित बियाण्यांची लागवड करतो, अधुनिक तंत्राचा वापर करून उत्पादन घेण्याचा प्रत्न करतो पण त्याऐवजी सुधारित वाणांचा वापर केला आणि बियाने बदल केला, तर नक्कीच तिन ते चार पटीने उत्पादन वाढ मिळतेच आणि हे सर्व कमी खर्चात आणि आपल्या गरजेनुसार जातीची निवड करून शक्य आहे. सरतेशेवटी, कमी खर्चात, शाश्वत, किफायतशीर उत्पादन वाढीसाठी सुधारित वाणांची लागवड निश्चीत फायद्याची ठरते.

तरी शेतकरी बंधुनी पुढिल तक्त्यात दिल्या प्रमाणे पिक निहाय वाणांचा खरीप लागवडी करीता वापर करावा.

तृणधान्य

१) ज्वारी :

ज्वारी पिकाचे सुधारित आणि संकरित वाण :

मराठवाडा विभागासाठी मराठवाडा कृषी विद्यापिठाने खालील वाणांची शिफारस केलेली आहे.

अ.क्र.	वाणांची नांवे	दिवस कालावधी	क्वि प्रति हेक्टर उत्पादन
अ)	संकरित		
०१	सी.एस.एच.५	११० ते ११५	४० ते ४३
०२	सी.एस.एच.९	११० ते ११५	४२ ते ४५
०३	सी.एस.एच.१५	१०० ते १०५	४० ते ४५
०४	सी.एस.एच.१६	११० ते १२०	४५ ते ५०
०५	सी.एस.एच.१८	११० ते १२०	४७ ते ५२
ब)	सुधारित वाण		
०१	पी.व्ही.के. - ४००	११५ ते १२०	३५ ते ४०
०२	सी.एस.व्ही.-१५	११५ ते १२०	३५ ते ४०
०३	पी.व्ही.के.- ८०१	११५ ते १२०	४० ते ४५
०४	पी.व्ही.के.-८०९	११५ ते १२०	४० ते ४५

२) बाजरी :

बाजरी पिकाचे विविध वाण:-

मराठवाडा विभागासाठी मराठवाडा कृषी विद्यापिठाने खालील वाणांची शिफारस केलेली आहे.

अ.क्र.	वाण	कालावधी	हेक्टरी उत्पादन	प्रमुख वैशिष्टे
अ)	संकरित वाण			
०१	बी.के.५६० (२३०)	८५ ते ९०	२२२४	पाच ते सहा फुटवे, लोळत नाही.
०२	एम.एच.१७९	८५ ते ९०	२५२६	गोसावी रोगास बळी पडत नाही.
०३	एम.एच.२५८	८२ ते ८५	२०२४	गोसावी रोगास बळी पडत नाही.
०४	शबुरी	८५ ते ९०	३०३५	कडव्याचे उत्पादन ४५ ते ४५ कि.ग./ हे.
०५	श्रध्दा	७५ ते ८०	२५३०	हलक्या व माध्यम जमिनीत योग्य वाण
०६	आय.सी.एम.व्ही. ८७९०१	७५ ते ८०	१७२०	कडव्याचे उत्पादन ४५ ते ४५ कि.ग./ हे.
ब)	पुर्व प्रसारित वाण सरळ			
०१	पी.पी.सी.-२			संयुक्त मिश्र वाण कडव्याचे उत्पादन ४५ ते ४५ कि.ग./ हे. दाण्याचे उत्पादन २५-३० कि.ग./ हे.
क)	संकरित वाण			
०१	ओ.एच.बी.१६६०			सबुरीपेक्षा १५-२०% दाण्याचे व २०% कडव्याचे अधिक उत्पादन कडव्याचे उत्पादन ४५ ते ४५ कि.ग./ हे. दाण्याचे उत्पादन ३०-३५ कि.ग./ हे.

३) पेरसाळ :

पेरसाळ पिकाचे विविध वाण:-

१. अंबिका- कालावधी ११०-११५ दिवस, उत्पादन १७ ते २० कि.ग./हे. , कोरडवाहूसाठी योग्य.
१. तेरणा (एम.ए.यू.९) : कालावधी १००-१०२ दिवस, उत्पादन १९-२२ कि.ग./हे. तांदुळ प्रत उत्तम
२. प्रभावती (परभणी-१) : कालावधी १२० दिवस उत्पादन ३५-४० कि.ग./ हे. बागायत वाण.
३. सुगंधा : कालावधी ११०-११५ दिवस, उत्पादन ३९-४४ कि.ग./हे. बागायत वाण.
४. पराग: कालावधी १०५-११५, उत्पादन ४०-४२ कि.ग./हे. तांदुळ प्रत उत्तम.
५. परभणी अविष्कार: कालावधी ११२-११५ दिवस, उत्पादन ३६-३९ कि.ग./हे. सुवासिक तांदूळ.
६. फुले मावळ: कालावधी १२५-१३० दिवस, उत्पादन ५९ कि.ग./ हे., मोठा दाणा, सुवासिक तांदुळ, रासायनिक खतांना उत्तम प्रतिसाद देणारी, करपा रोगास बळी न पडणारी, पुनर्लावणी तसेच पाभरीने पेरणीस योग्य असलेली पवना आणि इंद्रायणी या जातीवर संकर करून निर्माण, उंची ७५ से.मी. , न लोळणारी, जास्त फुटवा असणारी, ऑबीची लांबी, २०.५ से.मी. प्रत्येक ऑबीत १३८ पक्व दाणे, तांदळाचे प्रमाण ६५ टक्के, पश्चिम महाराष्ट्रासाठी प्रसारीत.
७. सह्याद्री : कालावधी १२५-१३० दिवस, उत्पादन ७०-७५ कि.ग./ हे., (ज्यापेक्षा ४०-४५ टक्के अधिक), उंची १२० से.मी. (ज्या जातीपेक्षा २० से.मी. अधिक), दाण्याचा प्रकार लांबट बारीक, सुवासिक, पोहा व मुरमुरा उत्तम प्रकारे बनतो, सर्व रोग व किडींना ज्या पेक्षा अधिक प्रतिकारक, तांदळाचे प्रमाण ६८-७० टक्के, पेंढा ज्यापेक्षा अधिक, भात संशोधन केंद्र कर्जत येथे संकर.
८. इतर वाण : कमोद, चिमन साळ, आंबेमोहोर, इंद्रायणी (उत्पादन ३५ कि.ग./हे., सुवासीक)गरी कोळपी, सोनम, गुजरात १० (नाशिक, इगतपुरी, त्र्यंबकेश्वर, पट्टा.)

४) मक्का :-

मका पिकांच्या वाणांची ओळख :

मराठवाडा कृषी विद्यापीठ, परभणी यांनी मक्याच्या या वाणांची शिफारस लागवडी करिता केली आहे.

अ) लवकर तयार होणारे वाण:

अ.क्र.	वाण	कालावधी (दिवस)	उत्पादन (कि.ग./हे.)	वैशिष्टे / तपशिल
०१	पारस	८०-९०	५०-५५	हा वाण एकेरी संकर वाण असून दाणे पिवळे आहेत.
०२	अरुण	८०-९०	५०-५५	हा संमिश्र वाण असून दाणे पिवळसर व सपाट असतात.
०३	किरण	८०-९०	५०-५५	हा संमिश्र वाण असून दाणे पिवळसर व सपाट असतात.
०४	सुर्या	८०-९०	४०-५०	हा संमिश्र वाण असून दाणे पिवळसर व सपाट असतात.
०५	पी.एम.एच.१९	८०-९०	५०-५५	संकरवाण, दाणे पिवळसर, सपाट व टपोरे असतात.

	(परणी शक्ती)			
--	--------------	--	--	--

ब) मध्यम कालावधीत तयार होणारे वाण :

अ.क्र.	वाण	कालावाधी (दिवस)	उत्पादन (क्वि./हे.)	वैशिष्ट्य / तपशिल
०१	नवज्योत	१००-११०	५५-६०	संमिश्र वाण, दाणे पिवळसर व सपाट असतात
०२	डेक्कन १०७	१००-११०	५५-५८	दुहेरी संकर वाण, दाणे पिवळसर
०३	एम.ए.यु.पी.एम.	१००-११५	५५-६०	एकेरी वाण, दाणे पिवळसर
०४	के.एच.५१०	१००-११०	--	दुहेरी संकर वाण, दाणे पिवळसर
०५	गंगा सफेद ५	१००-११०	५५-६०	तिहेरी संकर वाण, दाणे पिवळसर

क) उशिरा किंवा पूर्ण कालावधीत तयार होणारे वाण :

अ.क्र.	वाण	कालावाधी (दिवस)	उत्पादन (क्वि./हे.)	वैशिष्ट्य / तपशिल
०१	सरजात	१२०-१३०	६०-६५	हा दुहेरी संकर वाण असून अधिक उत्पादन देणारा आहे.
०२	प्रभात	१२०-१३०	६०-६२	हा संमिश्र वाण असून दाणे पिवळसर आहेत.

ड) इतर वाण :

अ.क्र.	वाण	कालावाधी (दिवस)	उत्पादन (क्वि./हे.)	वैशिष्ट्य / तपशिल
०१	सुपरमेझ		१५०	जैव तंत्रज्ञानावर आधारित, चीन येथे विकसीत.

मधू मका:

अ.क्र.	वाण	कालावाधी (दिवस)	उत्पादन (क्वि./हे.)	वैशिष्ट्य / तपशिल
०१	मधू मका	६०-६५	(कच्ची कणसे)	जैव तंत्रज्ञानावर आधारित, चीन येथे विकसीत.
०२	स्वीट कॉर्न	६०-६५	(कच्ची कणसे)	दाणे पिवळसर, अर्धे गोल, चपटे, साखरेचे प्रमाणे २१-२२%

चाऱ्यासाठी :

अ.क्र.	वाण	कालावाधी (दिवस)	उत्पादन (क्वि./हे.)	वैशिष्ट्य / तपशिल
०१	आफ्रिकन ऑल	७०-८० (चाऱ्यासाठी)	६०-७० (हिरवा चारा)	१०-१२ फुट उंच, लांब पाने, करपा रोगास प्रतिकारक.

कडधान्य

१) उडिद :-

उडिद पिकाचे सुधारित वाण :

मराठवाडा विभागासाठी म.कृ.वि. परभणी कडून पुढील वाणांची शिफारस लागवडी करिता करण्यात आली आहे.

१.टी.ए.यु-१ : या वाणाचा कालावधी ७० ते ७५ दिवसांचा असून हेक्टरी उत्पादन १० ते १२ क्विंटल आहे. दाण्याचा आकार मध्यम असून शेंग काळी चोपडी आहे. सदर वाण भुरी या रोगास प्रतिकारक आहे.

२. बीडीयू-१ : या वाणाचा कालावधी ७० ते ७५ दिवसांचा असून हेक्टरी उत्पादन ११ ते १२ क्विंटल आहे. दाणे टपोरे व शेंग काळी चोपडी असते. सदर वाण भुरी या रोगास प्रतिकारक आहे.

३. बसंत बहार: खरीप, ७० ते ८० दिवस कालावधी, येल्लो मोझॅकम रोगास प्रतिकारक, १२-१५ टन अतिरिक्त उत्पादन, १०० दाण्यांचे वजन ४.८ ते ५ ग्रॅम. आयआय आर.पी. कानपुर

४.उत्तरा : आयपीयु-९४१:-१९९९ उत्तर व पुर्व भारतासाठी, येल्लो मोझॅकम रोगास प्रतिकारक, १०० दाण्यांचे वजन ३.६ ग्रॅम., ७०-८० दिवस कालावधी, उत्पादन १५-१७ क्वि./ हे.

२) चवळी :-

चवळीचे लागवडीचे वाण :

१. सी.१५२ :

या वाणाचा कालावधी ९५ ते ११० दिवसांचा असून हेक्टरी १०-११ क्विंटल उत्पादन मिळते. दाणा बारीक असून रंगाने लाल आहे.

३) तुर :

तुरीचे विविध वाण :-

अ.क्र.	वाण	कालावधी (दिवस)	उत्पादन (क्वि./हे.)	वैशिष्ट्ये / तपशिल
०१	बदनापूर-२	१६०-१६५	१०११	मध्यम मुदतीचा, पांढरा दाणा, ज्वारी आंतर पिकासाठी योग्य.
०२	बी.सी.एम.आर-७३६	१७५-१८०	१५-१६	या वाणाचा रंग लाल, मर व वंध्यत्व रोगास प्रतिकारक, सोयाबीन व उडीद आंतरपिकासाठी योग्य.
०३	बी.सी.एम.आर-७३६ (वैशाली)	१७०-१७५	१५-१६	मध्यम मुदतीचा, पांढरा दाणा, मर आणि वंध्यत्व रोग प्रतिकारक, फुलांचा रंग लाल व सोयाबीन व उडीद आंतरपिकांसाठी योग्य.
०४	आर.सी.पी.एल.-८७११९ (आशा)	२००-२१०	१६-१८	उशिरा तयार होणारा, मर आणि वंध्यत्व रोग प्रतिकारक, दाण्याचा रंग लाल.
०५	ए.के.टी.-८८११	१५५-१६०	१०-११	मध्यम मुदतीचा, लाल दाणा.
०६	आय.सी.पी.-७०३५	--	१२-१६ ४५-५२ शेंगा	इक्रीसेंट, स्टर्लिटी, मोझॅक, या रोगास प्रतिकारक, मध्यम प्रदेश १९७३ पासून निवड, फ्युजॅरियम मर व करपा रोगांना प्रतिकारक, मध्यम कालावधी, एका झाडापासून ९०-११० शेंगा, प्रत्येक शेंगात ५ दाणे, बियांचा व्यास ९ ते १२ मि.मि. १९.६ टक्के प्रथिने, २७.४ टक्के तंतूमय पदार्थ, ३३ टक्के स्टार्च, फिजी देशात केमिका नांवाने प्रसारित, कॅरेबियन व अमेरिका येथे निर्यात. गुडमु-४ या नांवाने चीनमध्ये प्रसारित.
०७	बि.डी.एन.-७०८ (अमोल)	१६०-१६५	१४-१५	दाण्याचा आकार मोठा, १०० दान्याचे वजन १०.२ ग्रॅम, रंग चमकदार लाल, बदनापूर २ व बी.एस.एम.आर ८५३ पेक्षा अनुक्रमे ४७.४ व १५.७ टक्के अधिक उत्पादन देणारा वाण.
०८	आय.सी.पी.एल.-८७ प्रगती	१२०-१२५	१५-१६	दाण्याचा रंग तांबडा, अती हळवा, मर्यादित वाढीचा बुटका वाण, सलग पध्दतीस योग्य.

०९	टी-विशाखा-१	१३०-१८०	१५-१६	दाण्याचा रंग तांबडा सलग पीक पध्दतीस योग्य.
१०	बी.डी.एन.-१	१५५-१६५	१६-१८	दाण्याचा रंग तांबडा मोठा, मर रोगास प्रतिबंधक.
११	के.टी.एन.- ८८११	१३०-१४०	१५-१६	दाण्याचा रंग लाल, सलग पीक पध्दतीस योग्य, हळवा वाण.

४) मूग :

मूग शिफारस केलेल्या जाती आणि त्यांचे उत्पादन :-

अ.क्र.	जात	खरिप हेंगामातील कालावधी (दिवस)	उत्पादन क्विंटल/ हेक्टर	वैशिष्ट्ये
०१	एस-८	६०-६५	७-८	
०२	पुसा वैशाखी	६०-६५	६-८	
०३	बी.एम.-४	६०-६५	१२-१४	
०४	बी.पी.एम.आर.-१४५	६५-७५	८-१०	
०५	कोपरगाव	६०-७५	८-९	
०६	पी.बी.एम.-११	७०-८०	१२-१५	१९८७ आय.आय.पी.आर. कानपुर येलो मोझॅक व्हायरसला प्रतिकारक १०-१२ दाणे प्रति शॅंग, १००० बियांचे वजन ३० ते ३५ ग्रॅम
०८	पी.डी.एम.-४५ (मोती)	६०-६५	--	१००० बियानांचे वजन ४० ते ४५ ग्रॅम येलो मोझॅक व्हायरसला प्रतिकारक
०९	पी.डी.एम.-१३९ (सम्राट)	६०-६०	१०-१२	उत्तर भारतासाठी उन्हाळीसाठी येलो मोझॅक व्हायरसला प्रतिकारक

नगदी पिके

१) कापूस :-

कापूस पिकाच्या वाणांची ओळख :-

कापूस लागवडीकरीता म.कृ.पि. परभणी यांनी पुढील वाणांची शिफारस केली आहे.

अ.क्र.	वाण	कालावधी (दिवस)	उत्पादन (क्वि./हे.)	वैशिष्ट्ये / तपशिल
देशी वाण				
०१	सावता (पी.ए.-१८३)	१५०-१६०	१४-१६	२७-२८ मि.मि. धागा सरन्याने परेणीस उपयुक्त सुताचा नंबर ३५-३५
०२	परभणी तुराब (पी.ए.-२५५)	१५०-१६०	१६-१८	२७-२८ मि.मि. धागा रुईचा उतारा ३८ टक्के सुताचा नंबर ३५-४० एस.
०३	पी.ए. - ४०२ (विनायक)	१६०-१७०	१७-१८	बोडाचे वजन ३.० ग्रॅम धागा २५-२६ मि.मि. सुताचा नंबर ४० एस. रुईचा उतारा ३७ टक्के दहिया रोगास प्रतिकारक्षम.
अमेरिकन वाण				
०१	रेणुका (एन.एच.४५२)	१७०-१८०	१२-१४	रुईचा उतारा ४० टक्के
०२	एन.एच.५४५	१६५-१७०	१२-१५	रुईचा उत्पादन १९.२० टक्के जास्त (रेणुकापेक्षा)
०३	पी.एच.३४८	१६५-१७०	१५-१६	रेणुकापेक्षा ३० टक्के आणि एन.एच. ५४५ पेक्षा १५ टक्के जास्त उत्पन्न २८ मि.मि. धागा बोडाचे वजन ३.६-३.८ ग्रॅम
अमेरिकन संकरित वाण				
०१	संकर-४	१८०-१९०	बागायती १८-२० कोरडवाहू १०-१२	रुईचा उतारा ३५-३७ टक्के धाग्याची लांबी २७-२८ मि.मि.
०२	एन.एच.एच.-४४	१६०-१७०	बागायती २०-२५ कोरडवाहू १४-१५	रुईचा उतारा ३५-३६ टक्के धागा २४-२६ मि.मि. लांब रस शोषण करणाऱ्या किडीना प्रतिबंधक हेक्टरी बियाने २.५ ते ३.० किलो.
०३	पी.एच.एच.३१६ (गंगा)	१६०-१७०	१७-१८ कोरडवाहू	एन.एच.एच.४४ पेक्षा उत्पादन २० टक्के जास्त धाग्याची लांबी ४४ पेक्षा जास्त (२७ते२८ मी.मी.) रुईचा उतार ४%

				जास्त तसेच नविन मर रोगास प्रतिबंधक.
	पी.के.व्ही. हाय-२	१८०-२००	१५-२०	रुईचा उतार ३५ ते ३६% धाग्याची लांबी ३०.२ मि.मी. हेक्टरी बियाने २.५ ते ३.० किलो.
	पी.के.व्ही.हाय-४	१७०-१८०	२०-२५	रुईचा उतार ३५ ते ३६% धाग्याची लांबी ३०.२ मि.मी. हेक्टरी बियाने २.५ ते ३.० किलो.
	पी.के.व्ही.हाय-५	१६०-१७०	२०-२५	
	सुधारित वाण			
	पी.के.व्ही. रजत	१७०-१८०	१२-१४	
	ए.एल.आर.ए.५१६६	१६०-१७०	२०-२२	

कडधान्य

१) उडिड :- उडिड पिकाचे सुधारित वाण:

मराठवाडा विभागासाठी मराठवाडा कृषि विभाग परभणी कडून पुढील वाणांची शिफारस लावगडी करिता करण्यात आली आहे.

१. टी.ए.यू.१: या वाणाचा कालावधी ७० ते ७५ दिवसांचा असून हेक्टरी उत्पादन १० ते १२ क्विंटल आहे. दाण्याचा आकार मध्यम असून शेंग काळी चोपडी आहे. सदर वाण भुरी या रोगास प्रतिबंधकारक आहे.
२. बी.डी.यू.१: या वाणाचा कालावधी ७० ते ७५ दिवसांचा असून हेक्टरी उत्पादन ११ ते १२ क्विंटल आहे. दाणे टपोरे व शेंग काळी चोपडी असते. सदर वाण भुरी या रोगास प्रतिकारक आहे.
३. वसंत बहार (पीडीयू-१) :- खरीप, ७०-८० दिवस कालावधी, येल्लो मोझॅक रोगास प्रतिकारक, १२ ते १५ टन अतिरिक्त उत्पादन, १०० दाण्यांचे वजन ४.८ ते ५ ग्रॅम आयआयआरपी कानपुर.
४. उत्तरा:- आयपीयू-९४१ :- १९९९ उत्तर व पुर्व भारतासाठी, येल्लो मोझॅक रोगास प्रतिकारक, १०० दाण्यांचे वजन ३.६ ग्रॅम, ७०-८० दिवस कालावधी, उत्पादन १५-१७ क्वि./हे.
- ५.